

MUNI
ARTS

Padesát odstínů pravdy

Věčný nepřítel

Protižidovská propaganda ve středověku

Věčný nepřítel

Protižidovská propaganda ve středověku

Der Juden Ehrbarkeit (1571)

Ctnosti židovství

Protižidovský Dřevoryt

I. Vytváření věčného nepřítele

Kořeny evropského antisemitismu

II. Proč Vizigóti neměli rádi židy

Zrod antisemitismu

III. Pogrom roku 1096

Následky pogromů v souvislosti s první křížovou výpravou

IV. Ekonomizace a legalizace antisemitismu

Pozdní středověk: Morové pogromy 1348, Vídeňská Gesera, Šimon z Tridentu

Informace k závěrečnému testu

Termín (leden/únor 2024 – upřesníme na ISu)

Základ:

- Vlastní poznámky k předmětu
- Materiál na ISu
- 1,5 hod. času
- 6 otázek: tři jednoduché, 2 komplexní, 1 pramen

I. Jednoduché otázky:

tj. otázky na klíčová slova s jasným kontextem

- Např. Kdo stál proti sobě v boji o investuru?
- Jaký význam měly vizuální média pro středověkou propagandu?
- Co je to antisemitismus?

II. Komplexní otázky:

tj. Otázky charakterizační nebo porovnávací

- = představit souvislosti vlastními slovy
- Např. Vyjmenujte rozdíly mezi středověkou veřejností a moderní veřejností
- Porovnejte nástroje a vývoj světské a církevní propagandy
- Co je to vlastně ‚středověká propaganda‘?

III. Interpretace pramene:

Na příkladu (z .ppt na ISu) provedte kontextualizaci a zařadte pramen do naší tematiky

Hodnocení:

- Správná faktografie
- Koherentní argumentace
- Originalita odpovědí

Maximální počet bodů: 50

- Jednoduché otázky: max. 5 bodů
- Komplexní otázky: max. 10 bodů
- Interpretace pramene: max. 15 bodů

Minimální počet bodů pro zápočet: 30 bodů

I. Vytváření věčného nepřítele

Kořeny evropského antisemitismu

'Hilsneriáda' - 1899

- **19. březen 1899:** Vražda Anežky Hřůzové, římskokatolického vyznání z vesnice Hřůzov, která byla
- **Na základě nepřímých svědectví** byl příslušník polenského ghetta **Leopold Hilsner** obviněn, že byl židovského vyznání, pocházel z Kutné Hoře jako tulák a žebrák
- **Pověry: Tělo bylo nalezeno na Bílou sobotu 1. dubna ráno (Velikonoce)**
- Velikonoce toho roku **připadaly na konec židovského svátku Pesach**; objevila se domněnka, že se Anežka Hřůzová stala obětí **rituální vraždy** (četník Klenovec: „Vždyť ona je podříznutá jako dobytče!“)
- **Proces: od 12. září 1899** u krajského soudu v Kutné Hoře za obrovského zájmu médií a publika, které bylo **přesvědčeno o Hilsnerově vině**
- **Na základě nepřímých důkazů byl Hilsner odsouzen za spoluúčast na vraždě k trestu smrti** (později mu udělil Císař František Josef II. milost)
- Na Hilsnerovu obranu se jako jeden z mála postavil profesor Tomáš G. Masaryk, který označil rituální vraždu za pověru a pozadí procesu označil za antisemitské, za což si vysloužil nenávisť veřejnosti
- **Vysloužil si básničku: „Zasloužil bys, Masaryčku, jít s Hilsnerem na houpačku!“**

Motivy:

- Odkaz na Velikonoce,
- Motiv "nevinné mladé, katolické ženy"
- Rituální vražda: Vykrvácení a následovné použití krve k rituálním účelům

Na téma vznikla soudobá lidová píseň:

*Nekupujte u Židů,
cukr, kávu, mouku,
voni nám zavraždili
modrovokou holku.*

*Anežka Hřůzová
byla zavražděná,
vod Poldy Hilsnera
byla podřezaná.*

*Zeptejte se Sálusa,
jak ji táhli do lesa.
Sálus u ní vartu stál,
když jí Hilsner podřezal.*

Symbolický hrob Anežky Hřůzové

Dobová karikatura srovnávající protagonisty hilsneriády a Dreyfusovy aféry

I. Vytváření věčného nepřítele

Kořeny evropského antisemitismu

Žlutá Davidova hvězda, kterou museli židé nosit na oděvu v době druhé světové války, aby byly na první pohled odlišitelní od ostatního obyvatelstva

Antisemitismus:

Definice:

„Trvalá skrytá struktura nepřátelských názorů vůči židům jako skupině, projevující se u jedinců jako osobní postoj, v kultuře jako mýty, ideologie, folklór a výtvarné projevy a v chování jako sociální nebo právní diskriminace, politická mobilizace proti židům a kolektivní či státní násilí, jehož výsledkem nebo záměrem je zachování odstupu, vyhnání, nebo zničení židů jako takových“

Dietz Bering
Universität Köln

Typy:

„Pro antisemity jsou židé zcela a úplně špatní od přírody, což znamená, že jejich špatné povahové rysy se nedají napravit. Vzhledem k této jejich špatné povaze platí:

- 1. Na židy je nutno pohlížet nikoliv jako na jednotlivce, ale jako na skupinu**
- 2. Židé pro okolní společnost nezbytně zůstávají cizinci**
- 3. Židé svým 'hostitelským společenstvem', případně celému světu přinášejí neštěstí, což dělají tajně, takže se antisemité cítí být povinováni k odhalování spikleneckého špatného židovského charakteru“**

Náboženský antisemitismus (též: antijudaismus):

Do začátku 19. stol. měl antijudaismus především náboženský základ, pocházející hlavně z rozporů mezi křesťanstvím a judaismem, který vznikl v gnózi pozdní antiky

Rasový antisemitismus: Forma kořenící v rozšířených, ale nesprávně pochopených myšlenkách o vývoji ras, které vznikly v období osvícenství. Od konce 19. století až do současnosti se jedná o nejrozšířenější formu antisemitismu

I. Vytváření věčného nepřítele

Kořeny evropského antisemitismu

Starověké základy antisemitismu:

- Judaismus odmítal polyteismus, synkretismus a orientální kultury bohů-králů kvůli své víře v jediného Boha Stvořitele
- Vnímali se jako lid vyvolený tímto Bohem s posláním pro všechny ostatní národy (Gn 12,3).

- Kniha Ester, napsaná kolem roku 150 př. n. l., vypráví o pokusu o vyhlazení židů z perského období (ekonomický důvod); (Est 3,8n):

"Mezi všemi národy ve všech zemích tvého království je rozptýlený a oddělený lid, jehož zákony se liší od zákonů všech národů a který nejedná podle královských zákonů. Nehodí se, aby je král propustil. Pokud se mu to líbí, ať vydá nařízení, aby byli usmrceni. Pak odvážím 10 000 talentů stříbra [...] a dám je přinést do královské pokladnice."

- Zatímco rané křesťanství se považovalo za součást judaismu a uznávalo biblické vyvolení Izraele jako Božího lidu, křesťanství, které se kolem roku 100 stalo samostatným náboženstvím tvořeným převážně nežidy, se od judaismu stále více odlišovalo a přejímalo také tradiční egyptsko-římské protižidovské stereotypy (Je to znát na evangeliích, které vznikají od roku 70 n.l.)

Štěpán Prvomučedník hovoří před radou synagogy těsně před svou popravou: „**Jste tvrdošíjní a máte pohanské srdce i uši! Nepřestáváte odporovat Duchu svatému, jak to dělali vaši otcové. Byl kdy nějaký prorok, aby ho vaši otcové nepronásledovali? Zabili ty, kteří předpověděli příchod Spravedlivého, a toho vy jste nyní zradili a zavraždili. Přijali jste Boží zákon z rukou andělů, ale sami jste jej nezachovali!**“ (Skutky apoštolů 7,51-53)

List církvi v Sardách: **Hle, dávám do tvých rukou ty, kdo jsou ze synagogy satanovy; říkají si židé, a nejsou, ale lžou. Hle, způsobím, že přijdou a padnou ti k nohám; a poznají, že já jsem si tě zamiloval.** (Zjevení Janovo 3,9, EKUM)

Vidění Janovo v Knize hodinek vévody z Berry (Francie, kolem 1430):

I. Vytváření věčného nepřítele

Kořeny evropského antisemitismu

Stereotypní přívlastky Žida, jako věčného nepřítele

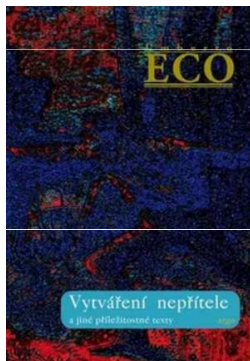
Obětní beránek: svalit vinu za neduhy společnosti na prvek s nejhorším veřejným jménem a využít jej k zvýšení popularity stávajícího režimu

Připsat mu záporný přívlastek: zápach

Saraceni páchnou hrozivým způsobem, a neustále se proto koupou; protože my nesmrdíme, je jim jedno, že se s nimi společně koupeme. Nejsou však stejně benevolentní k Židům, kteří páchnou ještě víc [...] proto jsou i páchnoucí Saraceni rádi, že jsou ve společnosti někoho, kdo nepáchne.**

*Felix Fabri, (1441 – 1502)
Fratris Felicis Fabri Evagatorium in
Terra Sanctae, Arabiae et Egypti
peregrinationem (1480-1483)*

Umberto Eco;
vytváření nepřítele a
jiné příležitostné texty,
Argo 2013

Ošklivost a odpudivost: popis Antichrista podle anti-židovských představ

Bude mít dvě ohnivých očí, uši jako osel, nos a tlamu jako lev, protože sesílá na lidi šílené skutky z nejzločinnějšího z ohňů a nejnestoudnější slova popírání, bude je nutit zapírat Boha, jejich smysly zaplaví těmi nejstrašnějšími puchy a církevní instituce bude drásat s nejukrutnější dravostí; bude se smát ohavným šklebem a přitom bude ukazovat strašlivé železné zuby

Hildegarda z Bingen, Liber Scivias III, 1, 14
12. století

Věčný nepřítel

Protizidovská propaganda ve středověku

Vizigótské králové
Iluminace, ca. 9. stol

I. Vytváření věčného nepřítele

Kořeny evropského antisemitismu

II. Proč Vizigóti neměli rádi židy

Zrod antisemitismu

III. Pogrom roku 1096

Následky pogromů v souvislosti s první křížovou výpravou

IV. Ekonomizace a legalizace antisemitismu

Pozdní středověk: Morové pogromy 1348, Vídeňská Gesera, Šimon z Tridentu

II. Proč Vizigóti neměli rádi židy

Zrod antisemitismu

- Reccared I, 586-601
 - Třetí toledský koncil, 589, Reccared ujišťuje, že je jako král zodpovědný za duchovní i materiální záležitosti své říše
 - ↔ jmenování biskupů, svolávání koncilů a schvalování jejich akt, vytváření nových biskupství, král jako poslední soudní instance...
 - Označován jako panovník, který první vystoupil proti židům
 - ← Opatření ohledně křtů židovských bastardů "*Suggestente concilio id gloriosissimus dominus noster canonibus inserendum praecepit, ut judaeis non liceat christianas habere uxores vel concubinas, . . . sed et si qui filii ex tali conjugio nati sunt assumendos esse ad baptismum.*"
 - x děti křesťanek splozených Židem stejně nepatří k židovské komunitě
 - Naopak se proti povstalcům opírá o židy z Narbonne (nepřímo list Řehoře I., 597; odmítá povolit tamní koncilní akta proti Židům, 589)
 - Nadále existují židovští aristokraté (dokonce senátorského ranku)
 - Dobře spravované židovské komunity kontrolující obchod, i velké množství otroků a půdy, držící vojenské a civilní úřady
 - Misijní úspěchy Židů (zejména po 589), a to přes hrozbu vážných trestů (výhodisko pro Ariány?)

II. Proč Vizigóti neměli rádi židy

Zrod antisemitismu

– Sisebut (612-621)

- Křesťanští otroci mají být do 1. 7. 612 osvobozeni od židovských pánů, křesťanští klienti od židovských patronů – po tomto datu otroci zabaveni, polovina osvobozena, polovina fisku
- Zákaz najímat si křesťanské pracovníky
- Křesťanští propuštěnci židovských majitelů mají být poděleni jejich majetkem nejpozději k 1. 7. 612
- Smrt za proselytismus, majetek zabaven ve prospěch fisku
- Pokud křesťané zbehli k judaismu, měli okamžitě konvertovat zpět; v opačném případě veřejně bičování, oholení a zotročení
- Pokud Židé vstoupili manželství s křesťani a tito křesťané pak konvertovali, musí všichni konvertovat ke křesťanství pod trestem vyhnanství.
- Otroci ze smíšeného svazku automaticky považováni za křesťany
- Židé vyhnáni z úředních postů
 - X často jen opakovány paragrafy staršího, římského práva

– 614 politika nucených křtů

– X odpor církve (!)

X vliv dvora a úředníků – snaha ekonomicky oslabit židovskou komunitu

II. Proč Vizigóti neměli rádi židy

Zrod antisemitismu

– Hypotézy:

– 1) Religiozní

- V rámci církevní propagandy – biskupové obvykle souhlasí s Augustinem (Židé nesmějí být obraceni násilím, slouží jako negativní obraz křesťanskému společenství)
 - ↔ Isidor: vhodní “jiní” proti kterým se mohou křesťané vymezit a tak se lépe definovat; vítá konverze přesvědčováním, odmítá však násilné křty)

– 2) Ekonomicko-politická

- Židé představují jednu z mnoha, údajně mocných mocenských frakcí ↔ opatření proti nim jsou součástí boje o stabilitu vlády a pozemskou moc

– 3) Identitární

- Židé nezapadají do konceptu vizigótského království pro Vizigóty (“patria et gens Gothorum”), což se stane po konverzi V. ke katolictví r. 589 eliminující většinu rozdílů mezi Hispanořímany a Vizigóty mnohem patrnější
 - Isidor ze Sevilly a jeho snaha legitimizovat gótskou vládu and iberským poloostrovem
 - Gótové = loyální k panovníkovi a nábožensky konformní
 - → Nucené konverze (a podezíravost vůči konvertitům), útoky Židů do Galie (Marius z Avenches, Chronicle, col. 801)

Věčný nepřítel

Protizidovská propaganda ve středověku

Židovské lázně (Mikwe) ve Spíru
Ca. 10 – 12. stol.

I. Vytváření věčného nepřítele

Kořeny evropského antisemitismu

II. Proč Vizigóti neměli rádi židy

Zrod antisemitismu

III. Pogrom roku 1096

Následky pogromů v souvislosti s první křížovou výpravou

IV. Ekonomizace a legalizace antisemitismu

Pozdní středověk: Morové pogromy 1348, Vídeňská Gesera, Šimon z Tridentu (1475)

III. Pogrom roku 1096 - Gezerot Tatnu

Následky pogromů v souvislosti s první křížovou výpravou

- 1066: první regionální pogrom v Evropě (vyvraždění židů ve španělské Granádě) muslimskými Ziridy, později (1090) dojde k jeho zopakování pod vládou Almorávidů = konec takzvaného „židovského zlatého věku“ v Evropě
- První křížová výprava vede k rozsáhlým pogromům v Porýní, kde vznikly bohaté židovské komunity.
- Zahájení pogromů: na jaře roku 1096 sem vtrhne, lidová křížová výprava, která vznikla kolem Petra Eremita (Poustevníka); účastníci se rozhodnou zacházet s židy podobně jako s muslimy a vyhnat je před tím, než potáhnou do Palestiny.
- Hlavní motivace je však finanční: první masakry se odehrávají ve Francouzském Rouenu v roce 1095
- Němečtí účastníci lidové křížové výpravy se na výzvu Petra Poustevníka vydávají proti Židům. Vedou je kněží Volkmar a Gottschalk, kteří na začátku roku 1096 útočí na Židy v Řeznu
- Hromada vojska pod vedením hraběte Emicha: skupina přibližně 10 000 mužů, žen a dětí z Porýní, východní Francie, Lotrinska, Flander a Anglie táhne na jaře 1096 údolím Rýna, po Mohanu až k Dunaji:

- Špír (Speyer): Jan I., Spírský biskup, nařizuje obranu židovských obcí po útocích, při nichž zemře 11 Židů. Biskup poskytl Židům ochranu na opevněném biskupském dvoře uprostřed města

- Worms: Ozbrojenci vtrhnou do židovských domů ve Wormsu. Židé, kteří se schovali na biskupském dvoře, byli napadeni a zabití rozrušeným davem, pokud se odmítli nechat se pokřtít. Rabování prováděli jak křižáci, tak obyvatelé Wormsu. Ve Wormsu bylo zabito 400 až 800 Židů (došlo i k četným sebevraždám)

- Mohuč (Mainz): Emichovy oddíly se dostavují k městským hradbám, vstupují do města a začínají neprodleně vraždit Židy: Židovská má k dispozici zbraně, obyvatelstvo města ale projevuje solidaritu s křižáky; pomoc arcibiskupa Rutharda Židům selhává; Židé jsou povražděni na biskupském dvoře, židovská obec je téměř vyhlazena (prameny mluví o 600 až 1200 mrtvých)

III. Pogrom roku 1096 - *Gezerot Tatnu*

Následky pogromů v souvislosti s první křížovou výpravou

- **Dynamika pronásledování ve městech** (čtyřstupňový model podle Friedricha Lottera)
- **Fáze 1 (ochrana):** Ochranu před křížáckou lůzou mohly zajišťovat městské instituce, většinou biskup (ve Spíru)
- **Fáze 2 (podmíněný nucený křest):** "Podmíněný nucený křest" dospělých Židů, kteří museli dát ústní souhlas, prováděli duchovní z řad křížáků. Pokud Židé křest odmítli, byli zabiti a jejich děti byly předány křesťanským pěstounům nebo poslány do kláštera
- **Fáze 3 (sebevraždy):** Židé reagovali na hrozbu vyvraždění a podmíněného nuceného křtu tím, že sami vyvraždili své rodiny
- **Fáze 4 (Nucený křest):** není nutný ústní souhlas Židů pro provedení křestního rituálu; je organizován městskými institucemi které se bojí reakcí křížáckých mas a sebevražd Židů

Přímé následky pogromů:

- Pronásledování v roce 1096 zásadní zlom v dosavadním židovsko-křesťanském soužití v Porýní, ničivé důsledky pro židovsko-křesťanské vztahy v následujících staletích
- **Nedůvěra mezi náboženskými komunitami spočívá v křesťanské interpretaci židovských reakcí na nucený křest:** Židé věřili, že jim Bůh oplatí násilí, které na nich bylo spácháno (židovské prameny: Jatka - rituální obětování vlastních dětí, které mělo vyprovokovat Boží zásah)
- **Část porýnských Židů utíká na východ, tj. hlavně do Polska,** kde jim král nabídne ochranu a možnost realizace
- **Vznik protikřesťanských motivů v Židovských kronikách:** Ježíš se stává např. "oběšeným bastardem", církve je "domem nečistoty"

Smrt nebo křest - vyobrazení židovského pogromu, 19. století

III. Pogrom roku 1096 - Gezerot Tatnu

Následky pogromů v souvislosti s první křížovou výpravou

Soloman bar Samson

Křižáci v Mohuči, 27. května 1096

Motivy židovské
propagandy

Narativ potrestání za
hříšný život

Bylo to třetího dne měsíce Siwan.... v poledne [úterý 73. května], když Emicho zlý nepřítel Židů, přitáhl s celým svým vojskem k městské bráně a občané mu ji otevřeli. Emicho, německý šlechtic, vedl skupinu loupeživých německých a francouzských křižáků. I tehdy si nepřátelé Pána řekli: **"Hle! Otevřeli nám bránu. Nyní pomstíme krev 'oběšeného' [Ježíše].**

"Děti svaté smlouvy, které tam byly, mučedníci, kteří se báli Nejvyššího, přestože viděli velký zástup, armádu početnou jako písek na břehu moře, stále lpěli na svém Stvořiteli. **Mladí i starší si pak oblékli zbroj a přepásali zbraně a v jejich čele stál rabi Kalonymus ben Mešullam, představený obce.** Kvůli mnoha útrapám a pústům, které dodržovali, však neměli sílu postavit se nepříteli. [Postili se, aby odvrátili hrozící zlo] **Pak přišly tlupy a bandy, které se valily jako povodeň, až se Mohuč zaplnila od jednoho konce k druhému.**

Nepřítel Emicho před obecnstvem vyhlásil, aby byl nepřítel vyhnán z města a zahnán na útěk. Ve městě zavládla velká panika. **Každý Žid na dvoře biskupa se opásal zbraněmi a všichni se vydali k bráně paláce, aby bojovali s křižáky a měšťany. Bojovali spolu až k samotné bráně, ale hříchy Židů způsobily, že je nepřítel přešel a bránu obsadil**

Jakmile nepřátelé vstoupili na nádvoří, našli tam několik velmi zbožných lidí s naším skvělým mistrem Izákem ben Mojžíšem. Ten natáhl krk a hlavu mu usekli jako první. Ostatní, zahaleni do svých třásňových modlitebních šál, seděli sami na nádvoří a dychtivě plnili vůli svého Stvořitele. **Nechtěli utéct do komnaty, aby se zachránili pro tento časný život, ale z lásky na sebe přijali Boží rozsudek.** Nepřítel je zasypal kamením a šípy, ale oni se nedali na útěk a [Ester 9,5] "úderem meče, porážkou a zkázou" nepřítel zabil všechny, které tam našel. Když ti, kdo byli v komnatách, viděli čin těchto spravedlivých, jak se na ně nepřítel již vrhl, tehdy všichni vykřikli: "Není nic lepšího, než abychom své životy přinesli jako oběť." [Židé v přesile neměli šanci zvítězit: Emico měl údajně asi 12 000 mužů.]

ARTS

III. Pogrom roku 1096 - *Gezerot Tatnu*

Následky pogromů v souvislosti s první křížovou výpravou

Soloman bar Samson

Křižáci v Mohuči, 27. května 1096

Motivy židovské
propagandy

Židovský narativ o sebeobětování

Ženy si tam opásaly bedra silou a zabily své syny a dcery a pak i sebe. Také mnozí muži sebrali odvahu a zabili své ženy, syny a nemluvňata. Něžná a křehká matka zabila nemluvně, s nímž si hrála, všichni, muži i ženy, povstali a vraždili se navzájem. Děvčata a mladé nevěsty a ženichové vyhlíželi z oken a mocným hlasem volali: "Pohled' a uvidíš, Bože náš, co děláme pro posvěcení tvého velkého jména, abychom tě nevyměnili za oběšeného a ukřižovaného....".

II. Ráchel a její děti

Měla také dvě dcery, které stále žily doma, Bellu a Matronu, krásné mladé dívky, děti jejího manžela rabína Judy. Dívky vzaly nůž a samy si ho nabrousily, aby se o něj nepořezaly. **Pak jim žena obnažila krky a obětovala je Pánu**, Bohu zástupů, který nám přikázal, abychom neměnili jeho čisté náboženství, ale abychom byli dokonalí s ním, jak je psáno [5. Mojžíšova 18,13]: "Dokonalý budeš u Hospodina, svého Boha. Když tato spravedlivá žena skoncovala s obětováním svých tří dětí jejich Stvořiteli, pozvedla pak hlas a zavolala na svého syna Árona: "Árone, kde jsi? Ani tebe neušetřím, ani se nad tebou neslituji" Pak ho vytáhla za nohu zpod truhly, kam se schoval, a obětovala ho před Bohem, vznešeným a vyvýšeným. **Své děti položila vedle těla, po dvou z každé strany, přikryla je oběma rukávy a tam ležely a zápasily v agónii smrti. Když nepřítel obsadil místnost, našel ji sedět a naříkat nad nimi: "Ukaž nám peníze, které máš pod rukávy," řekli jí. Když však spatřili právě zmasakrované děti, udeřili ji a zabili ji, na jejích dětech, a její duch odletěl a její duše konečně našla klid.** Na ni se vztahoval biblický verš [Ozeáš 10,14]: "Matka byla rozbita na kusy i se svými dětmi,..."

III. Pogrom roku 1096 - *Gezerot Tatnu*

Následky pogromů v souvislosti s první křížovou výpravou

- III, 5: BRETHOLZ ed. 1923, p. 166, přel Hrdina/Bláhová, 147-148 Téhož roku nastalo takové **hnutí, ba božské zanícení v lidu** pro cesty do Jeruzaléma, že v německých krajích, zejména ve východních Frankách, zůstalo na hradech a ve vsích jen velmi málo obyvatel. A poněvadž pro množství vojska nemohli všichni zároveň jít jednou cestou, **obořili se někteří z nich**, když táhli naší zemí, **z Božího dopuštění na Židy. Proti jejich vůli je křtili** a ty, kteří se nechtěli podvolit, **zabíjeli**. Když **biskup Kosmas viděl**, že se tak děje **proti ustanovením církevních zákonů, spravedlivě se rozhorlil** a pokoušel se **bránit tomu, aby je násilím křtili**. Avšak **nadarmo**, protože se nenašel nikdo, kdo by ho v tom podpořil. ... **Židé však za pár dní svrhli jho Kristovo, pohrdli milostí křtu** a spasením v křesťanské víře a opět poddali své šíje jhu zákona Mojžíšova. To bylo způsobeno **nedbalostí biskupa a představených kostela**.

III. Pogrom roku 1096 - *Gezerot Tatnu*

Následky pogromů v souvislosti s první křížovou výpravou

- III, 5: BRETHOLZ ed. 1923, p. 166, přel Hrdina/Bláhová, 148-149. Roku od narození Páně 1098
- Knížeti Břetislavovi se doneslo, že jistý počet Židů uprchl a že někteří **tajně** stěhují své bohatství dílem do Polska, dílem do Panonie. Kníže se proto velmi rozhněval a **poslal svého komorníka s několika bojovníky, aby je od hlavy k patě obrali**. Ten přišel, povolal k sobě starší Židů a takto se jal k nim mluvit: „**Zplozený z kurvích synů, ty národe izmahelitský**, kníže vám poroučí říci, proč prcháte z knížectví jeho, proč též **poklady své** teď menšíte, **získané zdarma? Cokoli ve chvíli této jest mé, jest úplně moje. Z Jeruzaléma žádné** jste s sebou nevzali **jmění. Třicet za jeden peníz** vás čítaje, **Vespasianus císař ze země vyhnal** a takto jste rozseti v světě. **Bez měďáku přišli jste k nám, bez měďáku jděte, kam chcete! Vy že jste přijali křest, ať Bůh jest toho mi svědkem, že se to nikoli mým, než božským příkazem stalo.**
- **Že jste však opět upadli v židovství**, ať biskup Kosmas hledí, co by v té věci měl učinit.“
- Tak pravil jménem knížete, a **jeho lidé hned vpadli do domů, vybíjeli je a pobrali poklady** i z náradí, co našli nejlepšího Nezan nechali jim nic leč tolik obilí, co by stačilo na holé živobyetí. **Ó, co peněz toho dne bylo pobráno ubohým Židům**, tolik bohatství nebylo **ani ze zapálené Tróje** sneseno na eubojském břehu.

III. Pogrom roku 1096 - *Gezerot Tatnu*

Následky pogromů v souvislosti s první křížovou výpravou

- II, 45, přel 135: Tam jsou **Židé, kteří mají plno zlata a stříbra**, tam jsou ze všech národů nejbohatší kupci, tam jsou nejzámožnější peněžníci, tam je tržiště, na němž se tvým vojákům dostane přebohatě bohaté kořisti. Anebo chceš-li vidět, kterak **hořela Trója**, nikde neuvidíš Vulkána zuřit více, než až uzříš, jak oba řečené hrady hoří. **Možná namítneš: ‚To je mé.‘** A to zde, co nepřátelsky hubíš, čí asi je? Což nejsme my tvoji, a co máme, tvé?

III. Pogrom roku 1096 - *Gezerot Tatnu*

Následky pogromů v souvislosti s první křížovou výpravou

- III, 49: BRETHOLZ ed. 1923, pp. 220–223, přel. Hrdina/Bláhová, 186:
Odpadlým lidem nazývám Židy, kteří z naší nedbalosti upadli po křtu zase v židovství. Proto se velmi bojím, aby mi to Kristus nevytýkal a nevrhl mne do pekelné hlubiny. Neboť v tichu dnešní noci jsem **slyšel hlas**, který mi pravil: ‚Tys nevystoupil naproti ani jsi nepostavil hradby před domem izraelským, abys obstát mohl v boji v den Páně. A nechal jsi stádo Páně, **vykoupené ne zlatem, ani stříbrem, nýbrž drahou krví Kristovou, skrze jednu prašivou ovci poskvřnit a z nebeského království vyloučit.**‘

III. Pogrom roku 1096 - *Gezerot Tatnu*

Následky pogromů v souvislosti s první křížovou výpravou

- III, 57: BRETHOLZ ed. 1923, pp. ???, přel. Hrdina/Bláhová, 192: Téhož roku moc Krista Boha a Boží moudrost, jež řídí vše na světě svou vůlí, ráčila svou milostí **vyrvat tuto zemičku z osidel Satana a jeho syna Jakuba Apelly. Vše, čeho se jeho usmolená pravice dotkne, to poskvrní, a jeho dech, smrdutý jako baziliškův, usmrtí ty, které ovane.** Mnozí velmi pravdomluvní lidé dosvědčují, že častokrát viděli, jak mu **po boku stojí satan** v lidské podobě a jak mu slouží. A tak ho svými lstmi strhl k takové smělosti, ba šílenosti, že onen ničemný zlosyn se povýšil nad svůj stav a zastával úřad místodržitele po knížeti. Bylo to hrozné peklo pro křesťanský lid. Tento člověk se **po křtu stal zase odpadlíkem, dal v noci rozbořit oltář**, vystavěný a posvěcený v jejich synagóze. Vzal **svaté ostatky** a **neostýchal se hodit je do svého záchodu**. Kníže Vladislav, naplněný vírou v Boha a horlivostí pro Krista, **dal tohoto svatokrádce a zločince dne 22. července zatknout a zavřít do pevného vězení.** Ach, **co mamonu nepravosti bylo pobráno z domu toho podvodníka** a uloženo do knížecí pokladny! Mimoto Židé, jemu rovní v hříchu, složili knížeti, aby **řečený kurvy syn nebyl st'at**, tři tisíce hřiven stříbra a sto hřiven zlata. Kníže pak z vnuknutí milosti Boží **vykoupil křesťanské otroky ode všech Židů a zakázal, aby u nich sloužil nějaký křesťan.** „Amen, amen,“ pravím, **ať už se kdy jakkoli provinil, tímto chvalitebným činem všecko odčinil** a získal si jméno věčné. Marie Magdaleno, ty zbožná Kristova služko, tobě vždy přináší pobožný lid své slíbené dary za to, že o tvém svátku byl vyrván ďábelskému nepříteli.

Věčný nepřítel

Protizidovská propaganda ve středověku

Legenda o umučeném chlapci:

Šimon z Tridentu

Pietro Stefanoni (17. Stol.)

I. Vytváření věčného nepřítele

Kořeny evropského antisemitismu

II. Proč Vizigóti neměli rádi židy

Zrod antisemitismu

III. Pogrom roku 1096

Následky pogromů v souvislosti s první křížovou výpravou

IV. Ekonomizace a legalizace antisemitismu

Pozdní středověk: Morové pogromy 1348, Vídeňská Gesera, Šimon z Tridentu

IV. Ekonomizace a legalizace antisemitismu

Pozdní středověk: Morové pogromy 1348, Vídeňská Gesera, Šimon z Tridentu

Motiv rituálních vražd Židů: z Norwiche po Hilsnera

- **Legenda** vzniká v anglickém Norwich (1144), kde bylo nalezeno mrtvé tělo chlapce Williama
- Benediktinský mnich **Tomáš z Monmouthu** sepsal sedmisvazkové dílo **Život a utrpení svatého Viléma mučedníka z Norwiche**. Tvrdil, že Židé dvanáctiletého Viléma v březnu 1144 koupili, umučili, ukřižovali. Tělo bylo nalezeno na Velikonoční sobotu, u jeho hrobu se začaly dít zázraky.
- **Legenda se začala šířit po Evropě**, byla použita jako záminka při provádění pogromů, které měli většinou ekonomické důvody (půjčování peněz)

Šimon z Trenta (1475-76)

- Dochovali se rozsáhlá procesní akta
- Údajná „Rituální vražda“ malého chlapce, jehož tělo bez života bylo nalezeno blízko tridentské Mikve
- Následovalo zatčení celé židovské komunity Trenta
- Jejich mučení vedlo k přiznání vraždy; 15 židů bylo odsouzeno k smrti a následovně upáleno

= nárůst křesťanského násilí vůči Židům v okolních oblastech Benátska, Lombardie a Tyrolska a obvinění z rituální vraždy, které vyvrcholilo ve **Vicenze zákazem židovského peněžnictví v roce 1479 a vypovězením všech Židů v roce 1486**

Opakování motivů:

- Odkaz na Velikonoce,
- Motiv "nevinného dítěte",
- Únos, "nákup" a mučení oběti
- Rouhavý výsměch ukřižovanému Ježíši
- Důkaz viny prostřednictvím zázraků vycházejících z mrtvoly domnělé oběti.

Mučednická smrt Šimona z Trenta (1475), Norimberská světová kronika, Hartmann Schedel (1493)

IV. Ekonomizace a legalizace antisemitismu

Pozdní středověk: Morové pogromy 1348, Vídeňská Gesera, Šimon z Tridentu

Motiv otravy studní: Morové pogromy 1348

- **Důvody:** Povědomí o vlivu špatné vody na zdraví; izolovanost židů v městských komunitách, jejich nábožensky zakotvené hygienické předpisy
- 1161 došlo v Čechách k pogromu (smrt 68 Židů), jejichž lékaři se údajně pokusili otrávit křesťany (dobré jméno židovské medicíny)
- 1321 byli Židé v jižní Francii obviněni z otravy studní: muslimové je údajně navedli, aby přemluvili křesťany trpící leprou k otravě vody v křesťanských studních – kterou jim štědře zaplatili; obvinění ze spiknutí přispělo k následnému vyhnání Židů z Francie
- **Morová epidemie zasáhla především jižní a jihozápadní Evropu** (zde zemřelo až 80% obyvatelstva měst), následkem bylo vyvraždění zdejších židovských komunit (od Francie, přes Ženevu až po jižní Německo – Strassburg)
- **Hlavní aktéři:** měšťané, městská rada a cechy (klérus se držel zpět)

'Schema' pogromů roku 1348:

- Domovní prohlídky, nález údajných "jedů",
- Zatýkání, mučení
- Doznání zatčených, další zatýkání
- Upálení všech Židů ve městě
- Zprávy o události a postupu městské rady do dalších spřátelených měst

Motivy:

- Nečistota židů
- Izolovanost
- Představa spiknutí, nepřátelství ke všemu křesťanskému
- Zavraždění Krista

Masová scéna upalování Židů zaživa před městskými hradbami (miniatura Pierart dou Tielt), *Antiquitates Flandriae* oder *Tractatus quartus*, 1353

Karel IV. (1348)

- Císař/král: v podstatě ochranou mocí židovských komunit
- Aby splatil dluhy, **dal do zástavy královský židovský regál**
- **Vyvolal pogromy v Norimberku, Frankfurtu a Rothenburgu o. d. Tauber**

IV. Ekonomizace a legalizace antisemitismu

Pozdní středověk: Morové pogromy 1348, Vídeňská Gesera, Šimon z Tridentu

Motiv ekonomický utilitarismus – Vídeňská Gesera 1421

- **Postavení rakouských Židů se zhoršuje;** 1406 zhoří Vídeňská Synagoga; křesťané rabují a kradou; ekonomická síla vídeňských židů zůstává omezena
- **Židi jsou vtáhnuti do konfliktu mezi vévodou Leopoldem a Ernstem o opatrovnictví nad nezletilým Albrechtem,** v jehož následku jsou popraveni vídeňský starosta Konrad Vorlauf a radní pán Hans Rockh (1408), oba příslušníci městské elity
- 1415: Dospělá vévoda Albrecht zavádí čím dál tím vyšší daně pro židovskou obec
- **Důvody pro Geseru: kombinace ekonomických, politických a náboženských úvah**

Miniaturní model
gotické synagogy
na vídeňském
Judenplatzu

Rakouský vévoda Albrecht V. (III.)
(Anonym, 16. století)

Chronologie Gesery (1420/21):

- 1419: Vídeňská univerzita (fakulta teologie) obviní Židy ze spolupráce s kacírskými Husity
- **23. května 1420:** Albrecht III. nechá v celém vévodství zatknout Židy (chudé nechá odvést po Dunaji mimo Rakousko, bohatí jsou drženi jako rukojmí)
- Dochází k četným sebevraždám, je přikázáno násilně pokřtít děti pod věkem 15 let
- **12. března nechá Albrecht odsoudit všechny Židy k trestu smrti**
- Na Erdbergu je téhož dne popraveno 92 mužů a 120 žen

Motivy:

- Rituální vraždy
- Zneuctění hostií
- Kolaborace s heretiky (Husity)

= Po upálení Židů, zabavil vévoda majetek, který po sobě zanechali, a nechal zbourat synagogu. Kameny z bývalé synagogy byly použity na stavbu Vídeňské univerzity

IV. Ekonomizace a legalizace antisemitismu

Pozdní středověk: Morové pogromy 1348, Vídeňská Gesera, Šimon z Tridentu

Thomas Eberndorfer - Vídeňská Gesera 1421

Chronica Austriae 1463

"Po jeho návratu (Albrecht III. nebo král Sigmund) se rozšířila všeobecná zvěst, že se Židé v Ennsu dopustili velké svatokrádeže proti svátosti eucharistie. **Říkalo se totiž, že velmi bohatý Žid Izrael z Ennsu dostal (nebo koupil) od ženy vrátného, která byla jeho podřízenou, mnoho malých kousků svátosti z farního kostela svatého Vavřince, po Velikonocích téhož roku.** S nimi s nechtěl vysmát křesťanům a zesměšnit svatost Velikonoc. K této svatokrádeži se zmíněná žena po výslechu přiznala. Avšak žid Izrael s dalšími důvěrníky a podezřelými tuto svatokrádež vytrvale zapíraly, i když si kněží byli jistí, že při svátosti došlo ke krádeži. Proto byli téhož dne a ve stejnou hodinu uvězněni na všech místech rakouského vévodství; jejich majetek jim byl zabaven a po odvedení chudých byli zámožnější z nich vzáni jako rukojmí

Protože však v té době byla obzvlášť krutá zima, **někteří z vězněných zemřeli na následky zranění, která si způsobili navzájem; jiní neváhali sáhnout si na život: Byla mezi nimi i manželka výše zmíněného Izraele, která se během procesu uškrtila vlastním šátkem, a další židé z Tullnu, kteří si vzaly život nožem.** Další zoufalí se v noci zabily praky a řemeny, aby nebyly nuceny se nechat pokřtít, nestaly ostudou své víry a víry svých otců nebo terčem posměchu křesťanů – tak učinili ženy v Mödlingu a Perchtoldsdorfu. **Jiní, hnáni úpornou zuřivostí, připravili o život své ženy a příbuzné, starcům zakrývali tváře když jim podřezávali žíly. Jejich těla byla pohřbena jako mršina** (oslí pohřeb=v nepožehnané zemi) Někteří se nechali pokřtít svatým křtem, však zůstali ve víře; jiní však, navrátivše se ke svému spílání, znovu odpadli.

Ale ti, kteří se rozhodli pro svojí víru, byli zničeni plameny 12. března léta Páně 1421, na den svatého Řehoře, v Erdburgu na louce u Dunaje. Aby se však někteří Židé v budoucnu neodvážili žít v Rakousku, byl na ně uvalen věčný zákaz návratu,,

IV. Ekonomizace a legalizace antisemitismu

Pozdní středověk: Morové pogromy 1348, Vídeňská Gesera, Šimon z Tridentu

Vídeňská Gesera 1421

Nápis na ‚Jordanském domě‘ (Judenplatz, Vídeň)

Památka na vídeňskou Geseru je dům Jordan na Judenplatzu, pojmenovaný po majiteli z konce 15. století.

Ten zde při renovaci nechal upevnit reliéf zobrazující Ježíšův křest, pod nímž je latinský nápis v elegickém verši oslavující "zuřivý plamen", který v roce 1421 očistil "zločiny hebrejských psů"

*Fiumine Jordani terguntur labe malisque
corpora cum cedit, quod latet omne nephas.
Sic flamma assurgens totam furibunda per urbem 1421
Hebraeum purgat crimina saeva canum.
Deucalioneis mundus purgatur ab undis
Sicque iterum poenas igne furiente luit.*

„Skrze vody Jordánu byla těla očištěna od špíny a zla. Vše, co je skryté a hříšné, zmizelo. Tak vznikl v roce 1421 plamen nenávisti, který řádil v celém městě a odhalil strašné zločiny hebrejských psů. Stejně jako byl svět očištěn potopou, byly všechny tresty odčiněny divokostí ohně“

Reliéf a nápis na Jordánském domě na vídeňském Judenplatzu

